

شناسایی عوامل سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی برای سازمان‌های مردم نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست

محمد بیرجندی فخرآبادی^۱، مریم لاریجانی^۲، سید محمد شبیری^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۱/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۲۹

چکیده

هدف: اعتیاد و محیط زیست در برنامه‌های توسعه‌ای مهم هستند. سازمان‌های مردم نهاد در روند توسعه پایدار نقش دارند. به تازگی فعالیت‌های کاهنده‌ی مصرف مواد مخدر با رویکرد حفظ محیط زیست و آموزش از طریق سمن‌ها اهمیت یافته است. مشارکت مردمی در توسعه کارآفرینی در حوزه محیط زیست و ممانعت از گسترش مواد مخدر نقش کلیدی دارد. **روش:** روش این پژوهش کیفی است. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته در جامعه آماری شامل متخصصان، خبرگان و مدیران سمن‌ها استفاده شد. تحلیل در بخش کیفی با استفاده از کدگذاری باز و محوری و در سه مرحله انجام پذیرفت. **یافته‌ها:** تعداد ۸۰ عامل فرعی و ۱۱ عامل محوری شناسایی شد: اهداف، قابلیت‌های مدیریتی، فرهنگ، منابع، سطح بلوغ فناوری آموزشی، فرآیندها، ارتباط با شبکه‌های بیرونی، ساختار، راهبردهای سازمانی، مدیریت دانش و روش‌های آموزشی. **نتیجه‌گیری:** شناسایی عوامل سازمانی باعث بهبود فرایندهای عملیاتی و بهینه شدن اثربخشی آموزش می‌گردد.

کلید واژه‌ها: عوامل سازمانی، اعتیاد، محیط زیست، سازمان‌های مردم نهاد، آموزش کارآفرینی

۱. دانشجوی دکتری آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، تهران، ایران

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، تهران، ایران، پست

الکترونیکی: larijani.research@yahoo.com

۳. دانشیار گروه آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، تهران، ایران

مقدمه

کارآفرینی به عنوان یکی از محورهای مهم توسعه پایدار مطرح شده و مورد توجه اندیشمندان حوزه‌های مختلفی از جمله اقتصاددانان، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و متخصصان علوم زیستی قرار گرفته است. اصلی‌ترین پیامدهای کارآفرینی موثر، ایجاد ارزش افزوده در سازمان‌ها (دولتی و غیردولتی)، تولید ثروت ملی، توسعه تکنولوژی، اشتغال درآمدزا و محرومیت‌زدایی و فقرزدایی می‌باشند (علائی، ۲۰۱۵). در کارآفرینی، ابعاد مختلف قدرت ریسک‌پذیری افراد در محیط‌های کاری، نوآوری و نقش آن در پویایی نظام‌های اقتصادی و تبیین ویژگی‌ها و خصوصیات افراد و سازمان‌های کارآفرین، مورد توجه قرار گرفته است (گست، گاندولف و کسینجر، ۲۰۱۷). براساس داده‌های مستخرج از گزارش سال ۲۰۱۶ میلادی کنسرسیوم دیده‌بانی جهانی کارآفرینی طبق شاخص جهانی کارآفرینی، ایران از میان ۱۳۲ کشور رتبه ۸۰ و امتیاز ۲۸/۸ از ۱۰۰ را کسب نموده و در بین ۱۵ کشور حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا (منا)^۱، در مرتبه ۱۴ قرار می‌گیرد. امتیاز ایران در گرایش‌های کارآفرینانه ۳۲/۸، در قابلیت‌های کارآفرینانه ۲۹ و در اشتیاق کارآفرینانه ۲۴/۶ است. همچنین توسعه کارآفرینی در کشور ضمن فراهم آوردن زمینه رشد و توسعه پایدار، زمینه رفع مسائل و مشکلات جاری و رشد و توسعه اجتماعی و دستیابی به چشم‌انداز بیست‌ساله کشور (ایران ۱۴۰۴) که چارچوب اصلی برنامه‌های آینده کشور را شکل می‌دهد، را فراهم می‌نماید.

در سال‌های اخیر شاهد رشد قابل توجهی در آموزش کارآفرینی در بسیاری از کشورهای صنعتی بوده‌ایم و تعداد دوره‌های آموزش کارآفرینی در ایالات متحده آمریکا بیش از ده برابر شد. این روند رو به رشد، حاکی از باور گسترده دولت‌ها در اثرات مثبت کارآفرینی بر ساختارهای اجتماعی-اقتصادی و سیاسی می‌باشد (متلی، ۲۰۰۸). سیاست‌گذاران عمومی از ابزارهایی مانند آموزش کارآفرینی برای افزایش فعالیت کارآفرینی حمایت می‌کنند (فایول، گایلی و لاساس-کلیک، ۲۰۰۶). محققان زیادی

1. Gast, Gundolf, & Cesinger
2. Middle East and North Africa
(MENA)

3. Matlay
4. Fayoll, Gaily, & Lassas-Clerc

تاکید نموده‌اند که آموزش کارآفرینی موضوعی نوپا و رو به رشد است (بچارد و گریگور، ۲۰۰۵؛ کوراتکو، ۲۰۰۵). برای جلوگیری از بیکاری و عدم اشتغال، نیروهای جوان باید در زمینه کارآفرینی آموزش ببینند (بینش‌پور، ۱۳۸۹). آموزش کارآفرینی برای توسعه و رشد اقتصادی هر جامعه‌ای نیاز است. بر طبق مطالعات افرادی که به دوره‌های آموزش کارآفرینی توجه می‌کنند، در مقایسه با افرادی که به این دوره‌ها توجه ندارد، موفقیت بیشتری در زمینه راه‌اندازی کسب و کار به دست می‌آورند. آموزش کارآفرینی مسئولیت‌پذیری اخلاقی عمیقی نسبت به افزایش آگاهی، دانش و مهارت‌های زیست محیطی و ارزش‌های مورد نیاز برای ایجاد آینده‌ی پایدار دارد (کورتس، ۲۰۰۳). در دهه‌های اخیر تمرکز برخی سازمان‌های مردم‌نهاد به آموزش کارآفرینی زیست محیطی سوق پیدا کرده است. سازمان‌های مردم‌نهاد علاوه بر کارآفرینی زیست محیطی، همزمان در حوزه کاهش مصرف و توانمندسازی افراد گرفتار به مواد مخدر نیز فعالیت دارند. آنچه که در این زمینه می‌تواند قابل توجه باشد، توجه به کارآفرینی اجتماعی در راستای ایجاد اشتغال پایدار برای جامعه رها شده از بند مواد مخدر می‌باشد که می‌توان با استفاده از ظرفیت‌های بومی و زیست محیطی موجود در کشور از دغدغه‌های این افراد کاست و در راستای دست‌یابی به اهداف توسعه پایدار - موضوعات محیط زیست و اعتیاد از مقوله‌های اصلی آن است - گام برداشت. آنچه که در این میان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است توجه به موضوع آموزش است تا بتوان بین پدیده اعتیاد و محیط زیست با هدف آموزش کارآفرینی برای جامعه هدف ارتباط برقرار نمود. لازم به ذکر است که عوامل مختلفی در آموزش و توسعه آن در سازمان‌های مردم‌نهاد در راستای رسیدن به اهداف توسعه پایدار نقش آفرینی می‌کنند؛ یکی از این موارد، عوامل سازمانی موثر بر آموزش کارآفرینی هستند که باید در راستای پیشبرد اهداف کارآفرینی و کاهش اعتیاد در یک نظام سیستمی مورد توجه قرار بگیرند. این پژوهش به دنبال شناسایی عوامل سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی برای سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست می‌باشد.

تئوری‌های اجتماعی- فرهنگی در زمینه مصرف مواد مخدر بیان می‌کنند که عوامل زمینه‌ای، تجارب فرهنگی و زمینه‌های اجتماعی در بروز این پدیده موثر هستند. افزایش آگاهی از متغیرهای محیط زیست از جمله شلوغی، سطح سر و صدا، آلودگی و طراحی شهری به علاوه عوامل تکمیلی مانند رفتارهای بد اجتماعی، رفتارهای ضد اجتماعی و مصرف مواد مخدر رشد یافته است. همچنین متغیرهای فرعی زیست محیطی از جمله رنگ، نور، دما و ... نیز بر احساس فرد جهت تمایل به مواد مخدر می‌تواند تاثیر داشته باشد (محرابیان و راسل، ۱۹۷۴). تحقیقات اجتماعی- فرهنگی مرتبط نشان داد که دیگر عوامل زیست محیطی در فهم چگونگی درگیر شدن افراد در پدیده مواد مخدر مهم هستند. یکی از مهمترین مسائل این است که در محیط‌های شهری، خطر مصرف مواد مخدر به دلیل دسترسی بیشتر به مواد مخدر و محرک برای نوجوانان بسیار بالا است (هانت و چمبرز، ۱۹۷۶). مطالعات در زمینه اعتیاد این واقعیت را نشان می‌دهد که فضاها و شرایط زیست محیطی با مصرف مواد مخدر و محرک ارتباط دارند (بادیانی و اسپاگنولو، ۲۰۱۳). موزر^۴ و همکاران مصرف بیشتر مواد مخدر در محیط زیست شهری در مقایسه با محیط زیست روستایی را به اثبات رسانیده‌اند، در حالی که برخی به عکس این موضوع رسیده‌اند (اوتینو، کاتاکو، و اندتی^۵، ۲۰۰۰؛ و لاکفیلد^۶ و همکاران، ۲۰۰۲). طول عمر و میزان مصرف سالانه مواد در بین نوجوانان، مشابه با میانگین کل جامعه است و در برخی موارد میزان استفاده در نواحی روستایی بیشتر از نواحی شهری می‌باشد. شاخص‌های زیست محیطی دیگر از جمله اثرگذاری دوستان، اعتیاد اعضای خانواده، روابط اجتماعی و خانوادگی، جایگاه اجتماعی و خانوادگی، عوامل فرهنگی و ... در تمایل افراد به اعتیاد موثر هستند (حاجت آقایی، ۲۰۱۳). یکی از راه‌حل‌های کاهش مصرف مواد مخدر و حفظ محیط زیست توسعه مشارکت‌های مردمی است. سازمان مردم‌نهاد به عنوان یک گروه شهروندی بدون منافع و داوطلب تعریف شده که در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی ساماندهی شده و در همه‌ی این سطوح فعال می‌باشد. بانک جهانی در سال ۱۹۸۹ سازمان‌های مردم‌نهاد را

1. Russell
2. Hunt, & Chambers
3. Badiani, & Spagnolo

4. Mueser
5. Othieno, Kathuku, & Ndeti
6. Leukefeld

به عنوان سازمان خصوصی تعریف می کند که فعالیت هایی را برای کاهش رنج، تقویت منافع فقرا، حمایت از محیط زیست، فراهم نمودن خدمات اجتماعی اساسی، یا تعهد در توسعه جوامع را دنبال می کنند. اکثر سازمان های مردم نهاد بعضا یا کاملا وابسته به خدمات داوطلبانه و کمک شهروندان خصوصی هستند. سه خصوصیت عمده ی سازمان های مردم نهاد شامل این موارد هستند: (۱) غیرانتفاعی بودن؛ (۲) متشکل از گروه های شهروندی داوطلبانه؛ و (۳) وابسته بودن به کمک ها از شهروندان خصوصی یا فعالیت های داوطلبانه. نقش آموزش در توسعه آگاهی عمومی توسط سازمان های غیردولتی بسیار مهم است. بدون عنصر آموزشی، سازمان مردم نهاد در اعمال نفوذ برای تحول در سیاست های عمومی و ادراک عمومی و همچنین توسعه کسب و کار موفق نیستند. امروزه اثرات سازمان ها بر کارآفرینی زیست محیطی و تلاش های حوزه اجتماعی و کاهنده مصرف مواد مخدر و محرک توجه زیادی را به خود جلب نموده است. میک، پاچکو، و یورک^۱ (۲۰۱۰) تئوری سازمانی را در حوزه ی کارآفرینی زیست محیطی مورد بررسی قرار دادند. برای شناسایی سازمان هایی که در حوزه کارآفرینی مهم هستند، از تقسیم بندی نهادهای رسمی و غیررسمی^۲ اسکات^۳ (۱۹۹۵) استفاده شده است. نهادهای رسمی از قوانین یا هنجارهای اجتماعی ساخته شده اند و به محدودیت های عینی اشاره دارند (استفان، اولانر و استرید^۴، ۲۰۱۵؛ آرشد، کارتر و میسون^۵، ۲۰۱۴؛ و براتون، آل استروم، و لی^۶، ۲۰۱۰). در حوزه کارآفرینی، کنش های دولتی به احتمال زیاد سازمان های رسمی مورد بحث هستند (آرشد، و همکاران، ۲۰۱۴؛ و استرین، میکی ویکز، استفان^۷، ۲۰۱۳). نهادهای غیررسمی به لحاظ اجتماعی ساخته و به لحاظ فرهنگی انتقال می یابند و در طول زمان تکامل پیدا می کنند (استفان و همکاران، ۲۰۱۵؛ و آرشد و همکاران، ۲۰۱۴). تئوری نوین نهادی نه تنها بر اثرات سازمان های رسمی و غیر رسمی بر سطح جامعه تاکید می کند، بلکه الزامات سازمان ها بر سطح فردی را نیز تبیین می کند. در این حوزه، اهمیت اداراک فردی یا

1. Meek, Pacheco, & York
2. formal and informal institution
3. Scott
4. Stephan, Uhlaner, & Stride

5. Arshed, Carte, & Mason
6. Bruton, Ahlstrom, & Li
7. Estrin, Mickiewicz, & Stephan

سازمانی از سازمان‌های اجتماعی مهم تلقی می‌گردد (ساه، چانگ و لیم^۱، ۲۰۱۲). در عصر حاضر انسان به عامل اصلی تغییرات جهانی محیط زیست تبدیل شده است (استفن^۲، ۲۰۱۵). پژوهشگران و مراکز معتبر علمی در رشته‌های مختلف، اتفاق نظر دارند که کسب و کار نه تنها عامل مهم این مسائل هستند، بلکه می‌توانند نقشی کلیدی در کاهش خطرات مواد مخدر و حل مشکلات زیست محیطی بازی کنند (کیرک وود و والتون^۳، ۲۰۱۰؛ شریواتاوا^۴، ۱۹۹۵؛ میک و همکاران، ۲۰۱۰؛ میسکنز و کارسرود^۵، ۲۰۱۳، گیلز^۶، ۲۰۱۱). پژوهش‌های اخیر نشان دادند که کارآفرینی می‌تواند نقشی حیاتی در انتقال جامعه به سمت پایداری اجتماعی و زیست محیطی بازی کند (هوریش^۷، ۲۰۱۵). آموزش کارآفرینی مسئولیت‌پذیری اخلاقی عمیقی نسبت به افزایش آگاهی، دانش و مهارت‌های پیشگیری از اعتیاد و حفظ محیط زیست و ارزش‌های مورد نیاز برای ایجاد آینده‌ی پایدار دارد. اوامام^۸ و همکاران (۲۰۰۸) بیان می‌دارند که عوامل سازمانی روی عملکرد سازمان اثر دارد. آنها عوامل سازمانی مؤثر بر سازمان را کیفیت آموزش، انضباط درونی مراکز پژوهشی، ماهیت پژوهش، تخصص و منبع انتقال فناوری معرفی نموده‌اند. اوشیا^۹ و همکاران (۲۰۰۸) به اهمیت نقش زیرساخت‌های سازمان در کارآفرینی تاکید دارند. چوی و فان^{۱۰} (۲۰۰۵) افزون بر تاکید بر ایجاد سرریزهای اطلاعاتی میان شرکت‌کنندگان در فعالیتهای تحقیق و توسعه در سازمان، اشاره می‌کند (نقل از مارتین-روجاس^{۱۱}، ۲۰۱۳) در دهه‌های اخیر کارآفرینی به عنوان پایه‌ای اصلی در عرصه سیاسی اغلب کشورها صعود پیدا کرده و یکی از محرک‌های اصلی توسعه اقتصادی در جهان امروزه است (دیویدسون و گوردون^{۱۲}، ۲۰۱۱). در جدول ۱ برخی از عوامل سازمانی مؤثر بر کارآفرینی ذکر شده‌اند.

1. Suh, Chang, & Lim
2. Steffen
3. Kirkwood, & Walton
4. Shrivatava
5. Meyskens, & Carsrud
6. Geels

7. Ho¨rlich
8. Umum
9. O'Shea
10. Choi & Phan
11. Martín-Rojas
12. Davidsson, & Gordon

جدول ۱: عوامل سازمانی موثر بر آموزش کارآفرینی

محققین	سال	عوامل سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی
جاج، لیو تامپکینز، براون، و پانگپات ^۱	۲۰۱۵	گسترش واحدهای تحقیق و توسعه، رشد صنعت، اندازه سازمان، ایجاد شبکه‌های مجازی، بخش بندی صنعت و بازار، مدیریت دانش
گارسیا-مورالز، بولیوار-راموس، و مارتین-پتی و ژانگ ^۲	۲۰۱۴	مهارت‌ها و فناوری‌های به روز، افزایش ظرفیت‌های جذب فناوری در سازمان، نوآوری‌های سازمانی، سرمایه‌گذاری، وجود مدیریت حمایت کننده
مارتین-روچاس، گارسیا-مورالز، بولیوار-راموس ^۳	۲۰۱۴	ظرفیت جذب فناوری سازمان، اندازه سازمان، سن سازمان
مارتین-روچاس، گارسیا-مورالز، بولیوار-راموس ^۴	۲۰۱۳	حمایت مدیران ارشد، کسب مهارت‌های فناورانه، شایستگی‌های متمایز فناورانه، یادگیری سازمانی
بوجیکا، و فونتس ^۵	۲۰۱۲	کسب دانش در سازمان، اندازه سازمان، منابع مبتنی بر دانش، پویایی سازمان، سن سازمان
پتی و ژانگ	۲۰۱۱	نهادها، ارتباط با شبکه‌های خارجی، گسترش واحدهای تحقیق و توسعه
مقیمی	۲۰۱۲	آگاهی گزینه‌های دوران شغلی، منابع کسب و کار، صیانت از ایده، شکستی برابر ریسک و ویژگی‌های موید شخصیت مدیران و کارآفرینان، عوامل مدیریت سازمان، فرآیندهای کسب و کار

روش

جامعه، نمونه، و روش نمونه‌گیری

تحقیق حاضر از نظر هدف از تحقیقات کیفی و کاربردی است و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، در طبقه‌ی تحقیقات توصیفی قرار دارد. جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی خیرگان حوزه مدیریت سازمان‌های مردم‌نهاد حوزه اعتیاد و محیط زیست بودند. نمونه‌گیری در بخش کیفی در مرحله مصاحبه بر اساس نمونه‌گیری گلوله برفی و انجام مصاحبه با خبرگان تا مرحله اشباع نظری بود. منطبق کفایت داده‌های جمع‌آوری شده به عنوان حد کامل بودن داده‌ها مطرح می‌باشد. مصاحبه‌های کیفی به روش نیمه‌ساختار یافته با ۱۵ تن از خبرگانی که در حوزه مدیریت سازمان‌های مردم‌نهاد اعتیاد و محیط زیست

1. Judge, Liu-Thompkins, Brown, & Pongpatipat
2. García-Morales, Bolívar-Ramos, & Martín-Rojas
3. Petti, & Zhang

4. Martín-Rojas, García-Morales, & Bolívar-Ramos
5. Bojica, & Fuentes

دارای حداقل ۱۰ سال سابقه کار تخصصی و یا تحصیلات عالی مرتبط و حداقل شش سال سابقه کار مدیریتی بودند انجام شد. برای اطمینان از اعتبار و روایی مصاحبه‌ها، بنا به نظر محققان، مصاحبه‌های بیشتری صورت گرفت و با ۷ تن از مدیران سمن‌های فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست نیز مصاحبه شد. محورهای مصاحبه نیمه ساختاریافته شامل تمام عوامل و شرایط فیزیکی و انسانی و غیر انسانی سازمان که با نظم و ترتیب خاص و به هم پیوسته، چارچوب، بدنه و یا هیکل فیزیکی و مادی سازمان را می‌سازد، تمام منابع مادی، مالی، اطلاعات و فنی که با ترکیب خاصی در بدنه کلی سازمان جاری می‌شوند، بود. انجام مصاحبه‌ها تا زمان اشباع نظری ادامه یافت. پس از کدگذاری باز و محوری، عوامل اصلی، محوری و فرعی سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی برای سازمان‌های مردم نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست شناسایی شدند.

یافته‌ها

آماره‌های توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی پاسخ‌گویان پرسش‌نامه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۲: توزیع مصاحبه شونده‌گان بر حسب سن و تحصیلات

سن	موقعیت شغلی	فراوانی	درصد	میزان تحصیلات
۲۵ تا ۲۹ سال	مدیر سازمان مردم نهاد	۸	۳۶/۳۶	کارشناسی
۳۰ تا ۳۹ سال	کارشناس ستادی حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد	۶	۲۷/۲۸	کارشناسی ارشد
۴۰ تا ۴۹ سال	استاد دانشگاه و خبره	۸	۳۶/۳۶	دکتری
جمع	—	۲۲	۱۰۰/۰۰	—

پس از بررسی مصاحبه‌ها و استخراج مفاهیم کلیدی در قالب کدگذاری باز و محوری، تعداد ۱۱ عوامل محوری و ۸۰ عامل فرعی به عنوان عوامل سازمانی اثرگذار بر کارآفرینی در سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست استخراج شد که در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: عوامل سازمانی اثرگذار بر کارآفرینی در سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه محیط زیست

عوامل محوری	عوامل فرعی
اهداف سازمانی	اهداف عام المنفعه، اهداف معنوی سمن، اهداف اقتصادی سمن، اهداف اجتماعی و زیست محیطی، ارتقاء اعتماد سطح اجتماعی جامعه در صیانت از محیط زیست.
قابلیت‌های مدیریتی سمن	تجربه مدیریتی سمن، سطح دانش، آمادگی مدیریت در حوزه محیط زیست، ارزش‌ها و باورهای کارآفرینانه مدیریت سمن، درجه اشتیاق به کارآفرینی مدیریت، نگرش مدیریت منابع انسانی سمن، نگرش مدیریت نوآور، عوامل مرتبط با سطوح آمادگی و شناخت بازار و محیط کسب و کار مدیریت سمن، شبکه‌سازی، تعاملات و دسترسی به منابع مدیریت، میزان اختصاص زمان انجام کارهای داوطلبانه مدیریت در سمن، وجود مدیریت اطلاعات در سازمان مردم‌نهاد.
فرهنگ سازمانی	تجربه و سابقه سازمان، فرهنگ کار تیمی، فرهنگ ارزش آفرینی سازمانی، فرهنگ نوآوری، ساختارهای هنجاری سازمان، تمرکز بر حل یک مشکل، فرهنگ احساس مسئولیت و دغدغه‌مند بودن نسبت به مسائل اجتماعی، سطح بلوغ فرهنگ، اعتمادسازی درون سازمانی، استفاده از افراد راهنما در سمن.
منابع سازمانی	منابع مالی، منابع انسانی، منابع اطلاعاتی، سرمایه اجتماعی سمن، منابع اجتماعی سمن.
سطح بلوغ فناوری آموزشی سازمان	سطح آمادگی فناوری اطلاعات، سطح آمادگی فناوری آموزشی، نوع فناوری سازمانی، استراتژی نوآوری در سمن، خلق دانش و فناوری، انتشار دانش و فناوری، به کارگیری دانش و فناوری.
فرآیند سازمانی	فرآیند تحقیق و توسعه، فرآیند آموزش سازمانی، فرآیند کسب و کار مبتنی بر فناوری اطلاعات، فرآیند کسب اطلاعات محیط اجتماعی، فرآیندهای جذب داوطلب در گروه‌های هدف، فرآیندهای جذب منابع مالی و سرمایه مردمی، فرآیند شناخت مداخلات سمن، فرآیند ارائه خدمات اجتماعی.
ارتباط با شبکه‌های برون‌سازمانی	وجود شبکه‌های ارتباطی حقیقی و مجازی، وجود شبکه‌های اجتماعی بین گروه‌های همسان، وجود شبکه‌های زنجیره ارزش سمن، ارتباط با شبکه‌ها و نهادهای سازمانی دولتی.
ساختار سازمانی	ساختار سازمانی منعطف و مشارکتی، ساختار سازمانی بوروکراتیک (عمودی)، ساختار داوطلبانه و درون‌زا، ساختار غیرانتفاعی و عام المنفعه، ساختار غیر سیاسی و واقع‌گرا، ساختار نوآورانه سمن.
راهبردهای سازمانی	راهبردهای نوآوری، راهبردهای توسعه‌ای، راهبردهای توسعه فناوری، راهبردهای توسعه کسب و کار، راهبردهای بازار، راهبردهای رقابتی، راهبردهای زنجیره ارزش، راهبردهای اجتماعی سازمان، راهبردهای سرمایه‌گذاری.
مدیریت دانش سازمان	مدیریت خلق دانش، مدیریت توسعه دانش، مدیریت ذخیره و مستندسازی دانش، مدیریت به کارگیری دانش.
روش‌های آموزشی	روش کنفرانس (گروه‌های)، روش شاگردی - استادی، روش حل مسئله و کارگاهی، شیوه سخنرانی، شیوه بازگویی، شیوه پرسش و پاسخ، شیوه بحثی، شیوه آزمایشی (روش اجرا کردن یا یادگیری به وسیله عمل)، استفاده از منابع دیداری و شنیداری، روش کارگاهی، آموزش از راه دور - اینترنتی، مهارت تخصصی فردی آموزش دهنده.

بسیاری از آسیب‌ها، نتیجه فعالیت‌های انسانی است که از آموزش جامع در این رابطه برخوردار نبوده است. در واقع آموزش‌های این حوزه به دنبال تعلیم شهروندی است که از محیط بیولوژیکی و مسائل مربوط به آن آگاه است و با تمرکز بر کارآفرینی موثر، راه‌حل‌های برتر را شناسایی می‌نماید (مقیمی و علی‌بیگی، ۲۰۱۳). همچنین بر اساس قوانین مختلف برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولت موظف به تقویت و توانمندسازی مردم جهت گسترش آموزش‌های عمومی و تخصصی در این زمینه از جمله تدوین برنامه‌های کارآفرینی در این حوزه می‌باشد (رمضانی، ۲۰۱۳) که این موضوع با نتایج پژوهش حاضر تطبیق دارد.

با توجه به اهمیت روز افزون نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مسائل زیست محیطی و اعتیاد و همچنین شکاف نظری دانشی در این زمینه که نگاه خاص به توسعه پایدار نیز داشته باشد، لزوم ارائه آموزش‌های هدفمند کاملاً احساس می‌گردد. از این رو در این پژوهش ابعاد مختلف عوامل سازمانی اثرگذار بر آموزش کارآفرینی در سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست مورد بررسی قرار گرفت و نتایج تحقیق نشان داد که عوامل سازمانی در قالب ۱۱ عامل محوری شامل اهداف سازمانی، قابلیت‌های مدیریتی سمن، فرهنگ سازمانی سمن، زیرساخت‌های سازمانی، منابع سازمانی، سطح بلوغ فناوری سازمان، فرایند سازمانی، ارتباط با شبکه‌های برون سازمانی، ساختار سازمانی، راهبردهای سازمانی و مدیریت دانش سازمان و روش‌های آموزشی قابل شناسایی و احصاء می‌باشند. با توجه به این که در حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد تحقیق مشابهی صورت نگرفته، نتایج حاصله برای سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست از نوآوری برخوردارند. از طرفی نتایج مطالعات محققان در خصوص عوامل اثرگذار بر آموزش کارآفرینی نیز انطباق خوبی با نتایج تحقیق داشته که خود مبین صحت نتایج است (گارسیامورالز، ۲۰۱۴؛ جاج، ۲۰۱۵؛ بوجیکا و فونتس، ۲۰۱۲؛ پتی و ژانگ، ۲۰۱۴؛ و مقیمی، ۲۰۱۲). از میان عوامل شناسایی شده مولفه سطح بلوغ فناوری سازمان مردم‌نهاد در هیچ یک از تحقیقات محققان اشاره نشده و از نوآوری‌های تحقیق محسوب می‌شود.

از طرفی عوامل فرعی شناسایی شده در تحقیق شامل ۸۰ عامل محوری می‌باشد که بسیاری از این عوامل در نتایج تحقیقات سایر محققان ذکر نشده و از نوآوری‌های مقاله به شمار می‌آید. با توجه به نتایج تحقیق و با هدف آموزش بهینه کارآفرینی در سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه اعتیاد و محیط زیست پیشنهاد می‌شود که سازمان‌های مردم‌نهاد این حوزه توجه ویژه‌ای به عوامل سازمانی اثرگذار در آموزش کارآفرینی داشته باشند. بهتر است اهداف سازمانی در آموزش سازمان مردم‌نهاد در بخش‌های مختلف مورد توجه قرار گیرد. به ویژه نظر به این که حوزه فعالیت سازمان مردم‌نهاد حوزه محیط زیست می‌باشد، می‌بایست در آموزش کارآفرینی روی اهداف اجتماعی و زیست محیطی و ارتقای اعتماد سطح اجتماعی جامعه در صیانت از محیط زیست و نیز اهداف سازمانی سمن توجه ویژه‌ای شود. توصیه می‌شود که در خصوص تقویت آموزش‌های قابلیت‌های مدیریتی سمن‌های فعال در حوزه محیط زیست تلاش شده و در خصوص بهبود سبک مدیریتی، تجربه مدیریتی سمن، سطح دانش و آمادگی مدیریت در حوزه محیط زیست، ارزش‌ها و باورهای کارآفرینانه مدیریت سمن درجه اشتیاق به کارآفرینی مدیریت، عوامل مرتبط با سطوح آمادگی و شناخت بازار و محیط کسب و کار مدیریت سمن، شبکه‌سازی، تعاملات و دسترسی به منابع مدیریت و میزان اختصاص زمان انجام کارهای داوطلبانه مدیریت در سمن توجه بیشتری شود. پیشنهاد می‌شود در خصوص آموزش ارتقاء فرهنگ سازمانی از جمله ارتقای تجربه و سابقه سازمان، تشویق فرهنگ کار تیمی و فرهنگ ارزش آفرینی سازمانی، توسعه فرهنگ نوآوری و توجه به ساختارهای هنجاری سازمان مردم‌نهاد و تمرکز بر حل یک مشکل، افزایش سطح فرهنگ احساس مسئولیت و دغدغه‌مند بودن نسبت به مسائل اجتماعی و بالابردن سطح بلوغ فرهنگ سازمان، اعتمادسازی درون سازمانی و استفاده از افراد راهنما در سمن توجه ویژه‌ای نمود. پیشنهاد می‌شود به آموزش و تقویت دسترسی به منابع سازمانی در سازمان‌های مردم‌نهاد توجه ویژه‌ای شود و از این رو باید آموزش دسترسی و استفاده از منابع مالی، منابع انسانی و اطلاعاتی، سرمایه اجتماعی و منابع اجتماعی سمن‌ها مورد آموزش و تعلیم قرار گیرند.

یافته‌های این پژوهش در خصوص ضرورت توجه ویژه بر توسعه کمی و کیفی و افزایش آموزش‌های تخصصی با هدف افزایش سطح بلوغ فناوری سازمان‌های مردم‌نهاد حوزه اعتیاد و محیط زیست با محتوای زیرشاخه‌های استاندارد کنسرسیوم بین‌المللی آموزش کارآفرینی شامل کسب مهارت‌ها، درک اقتصاد و رقابت آزاد در سازمان (احمدپور و مطلبی، ۲۰۱۱)، همخوانی دارد. این امر از طریق آموزش برای افزایش سطح آمادگی فناوری سمن؛ سطح آمادگی ساخت و تولید سمن، سطح آمادگی فناوری اطلاعات سمن امکان‌پذیر خواهد شد. بهتر است که آموزش فرایند سازمانی در سازمان‌های مردم‌نهاد از طریق اصلاح فرایند تحقیق و توسعه، استقرار فرایند طراحی و توسعه محصول و خدمات اجتماعی، بهبود فرایند کسب و کار مبتنی بر فناوری اطلاعات، فرآیند کسب اطلاعات محیط اجتماعی و فرآیندهای جذب داوطلب در گروه‌های هدف و ایجاد فرآیندهای جذب منابع مالی و سرمایه مردمی و فرآیند شناخت مداخلات سمن می‌تواند صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود که آموزش‌های حرفه‌ای در خصوص نحوه‌ی ایجاد ارتباط با شبکه‌های برون سازمانی از طریق ایجاد شبکه‌های ارتباطی حقیقی و مجازی، شبکه‌های اجتماعی بین گروه‌های همسان، شبکه‌های زنجیره ارزش سمن و ارتباط با شبکه‌ها و نهادهای سازمانی دولتی صورت گیرد. از این رو بهتر است که ساختار سازمانی سمن مورد بررسی دقیق قرار گرفته تا پس از بهینه‌سازی و بهبود فرآیندها سمن به سازمانی چابک تبدیل گردد. اتخاذ راهبردهای سازمانی تاثیر زیادی روی موفقیت سمن دارد و لذا پیشنهاد می‌شود که این امر به درستی از طریق اتخاذ راهبردهای نوآوری و راهبردهای توسعه‌ای صورت می‌گیرد. توجه به بحث مدیریت دانش در سمن‌ها نیز امری ضروری به نظر می‌رسد. نتایج تحقیق مبین آن است که شیوه‌های مناسب آموزش در سازمان‌های مردم‌نهاد نیز به عنوان عوامل سازمانی اثربخش در آموزش کارآفرینی در سمن‌های حوزه اعتیاد و محیط زیست باید مورد توجه قرار گیرد.

منابع

- بازرگان، عباس (۱۳۹۳). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته؛ رویکردهای متداول در علوم رفتاری*، تهران: نشر دیدار.
- بینش‌پور، سوگل (۱۳۸۹). *بازنگری برنامه درسی کتابداری با نگرش کارآفرینانه*، پایان‌نامه ارشد، دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
- Ahmadpoor, M., & Matlabi, M. (2011). Introducing a lifelong entrepreneurship learning model with an integrated approach. *Work and Society Monthly*, 1(134), 21-39.
- Allai, A. (2015). Investigating the Components Affecting Entrepreneurship and Nurturing Methods at the Ministry of Labor and Social Welfare and Social Co-operation. *Work and Society Monthly*, 1(67), 47-59.
- Arshed, N., Carter, S., & Mason, C. (2014). The ineffectiveness of entrepreneurship policy: Is policy formulation to blame? *Small Business Economics*, 43(3), 639-659.
- Badiani, A., Spagnolo, A. P. (2013). Role of environmental factors in cocaine addiction. *Current pharmaceutical design*, 19(40), 6996-7008.
- Bruton, G. D., Ahlstrom, D., & Li, H. L. (2010). Institutional theory and entrepreneurship: Where are we now and where do we need to move in the future? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 34(3), 421-440.
- Cortese, A. D. (2003). The critical role of higher education in creating a sustainable future. *Planning for higher education*, 31(3), 15-22.
- Estrin, S., Mickiewicz, T., & Stephan, U. (2013). Entrepreneurship, social capital, and institutions: Social and commercial entrepreneurship across nations. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(3), 479-504.
- Foster, L. E. (2005). *Nanotechnology: Science, innovation, and opportunity*. Prentice Hall PTR.
- García-Morales, V. J., Bolívar-Ramos, M. T., & Martín-Rojas, R. (2014). Technological variables and absorptive capacity's influence on performance through corporate entrepreneurship. *Journal of Business Research*, 67(7), 1468-1477.
- Gast, J., Gundolf, K., & Cesinger, B. (2017). Doing business in a green way: A systematic review of the ecological sustainability entrepreneurship literature and future research directions. *Journal of Cleaner Production*, 147, 44-56.
- Geels, F. W. (2011). The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 1, 24-40.
- Ho'risch, J. (2015). The role of sustainable entrepreneurship in sustainability transitions: A conceptual synthesis against the background of the multi-level perspective. *Administrative Sciences*, 5, 286-300.
- Judge, W. Q., Liu-Thompkins, Y., Brown, J. L., & Pongpatipat, C. (2015). The impact of home country institutions on corporate technological

- entrepreneurship via R&D investments and virtual world presence. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(2), 237-266.
- Kirkwood, J., & Walton, S. (2010). What motivates ecopreneurs to start businesses? *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 16(3), 204–228.
- Leukefeld, C. G., Narevic, E., Hiller, M. L., Staton, M., Logan, T. K., Gillespie, W., ..., & Purvis, R. (2002). Alcohol and drug use among rural and urban incarcerated substance abusers. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46, 715–728.
- Martín-Rojas, R., García-Morales, V. J., & Bolívar-Ramos, M. T. (2013). Influence of technological support, skills and competencies, and learning on corporate entrepreneurship in European technology firms. *Technovation*, 33(12), 417-430.
- McMullen, J. S., Bagby, D. R., & Palich, L. E. (2008). Economic freedom and the motivation to engage in entrepreneurial action. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32(5), 875–895.
- Meek, W. R., Pacheco, D. F., & York, J. G. (2010). The impact of social norms on entrepreneurial action: Evidence from the environmental entrepreneurship context. *Journal of Business Venturing*, 25(5), 493-509
- Mehrabian, A., & Russell, J. A. (1974). *An approach to environmental psychology*, the MIT Press.
- Meyskens, M., & Carsrud, A. L. (2013). Nascent green-technology ventures: A study assessing the role of partnership diversity in firm success. *Small Business Economics*, 40(3), 739–759.
- Othieno, C. J., Kathuku, D. M., and Ndeti, D. M. (2000). Substance abuse in outpatients attending rural and urban health centres in Kenya. *East African Medical Journal*, 77, 592-595.
- Petti, C., & Zhang, S. (2011). Factors influencing technological entrepreneurship capabilities: Towards an integrated research framework for Chinese enterprises. *Journal of Technology Management in China*, 6(1), 7-25.
- Petti, C., & Zhang, S. (2014). Factors influencing technological entrepreneurship in Chinese firms: evidence from Guangdong. *International Journal of Technology Management*, 65(1-4), 70-95.
- Shrivatava, P. (1995). The role of corporations in achieving ecological sustainability. *Academy of Management Review*, 20, 936–960.
- Stephan, U., Uhlaner, L. M., & Stride, C. (2015). Institutions and social entrepreneurship: The role of institutional voids, institutional support, and institutional configurations. *Journal of International Business Studies*, 46(3), 308–331.
- Suh, C. S., Chang, P. Y., & Lim, Y. (2012). Spill-up and spillover of trust: An extended test of cultural and institutional theories of trust in South Korea. *Sociological Forum*, 27(2), 504–526.